

ĐỌC ALBERT EINSTEIN Nhà bác học đam mê và chân thật

do Nguyễn Thế Tài biên khảo

Uyên Hạnh

Sách biên khảo của Nguyễn Thế Tài về nhà bác học Einstein đến tay chúng tôi sau lần tái bản thứ nhất vào đầu năm nay, tháng 1 năm 2008. Lần xuất bản đầu tiên là tháng 1 năm 2007. Chỉ sau một năm sách đã được tái bản. Quyển sách được trang trí đơn sơ. Bìa sách màu trắng, chữ đen và ngay ở giữa là bức hình những ngọn núi đá dưới bầu trời xanh, lãng đãng một làn mây trắng bay ngang. Sự đóng khung một không gian chứa thời gian của một hiện hữu vững chãi, cô đơn, tự do trong nguồn thiên nhiên lý tưởng cho ta cảm nhận của một cái nhìn vào vũ trụ: đẹp, hùng vĩ, bí mật trong hiện hữu đơn giản tự nhiên của nó.

Nói đến Albert Einstein ta hình dung ngay một nhà bác học với đôi mắt tròn to tinh anh, cái nhìn dung dị chiếu thẳng vào mắt người đối diện. Ông là người có óc khôi hài, rất nghệ sĩ, chơi dương cầm, vĩ cầm và đặc biệt rất đa tình lãng mạn. Hình ảnh nhiều người biết đến ông và hình ảnh còn đọng lại trong trí thức của mọi người là hình ảnh một người với thân hình cao, gương mặt đẹp nhân hậu, mái tóc trắng hơi dài tự do "bay muôn phương" trong vóc dáng của một người sông đơn giản ít chú trọng bề ngoài. Einstein, nhà bác học nổi tiếng với Thuyết Tương Đối. Ông đoạt giải Nobel Vật lý vào năm 1921. Giải được trao nhờ khám phá gây chấn động trong ngành vật lý, vì nó kết thúc một cuộc tranh luận kéo dài khá lâu liên quan đến bản chất của ánh sáng: Ánh sáng vừa có tính chất sóng vừa có tính chất hạt.

Phần đầu của sách đề cập đến thân thế, cuộc đời, sự nghiệp của ông. Einstein gốc người Do Thái, được sinh ra tại Đức. Ông sinh ngày 14.3.1879, vào lúc 11 giờ sáng tại địa chỉ 135 Barhnhofstrasse, ở Ulm, tả ngạn sông Danube nước Đức. Ông mất tại Trenton, New Jersey, 4 giờ chiều ngày 18 tháng 4 năm 1955, thọ 76 tuổi. Ông đã từng sống qua tại Đức, Ý, Thụy sĩ và Hoa kỳ. Einstein đến gần 3 tuổi mới biết nói. Cha ông là một chủ xưởng nhỏ buôn bán về điện. Mẹ ông là người mê thích âm nhạc nhất là nhạc Beethoven. Bà có óc thẩm mỹ và chơi đàn dương cầm. Einstein ảnh hưởng mẹ về năng khiếu nghệ thuật và nghệ sĩ tính. Chú ông, một kỹ sư nhiều kinh nghiệm, hợp tác làm ăn với cha ông, và là người cho Einstein những khái niệm và cảm hứng đầu tiên về toán học.

Vì vấn đề sinh nhai gia đình ông đã dời từ Ulm đến Munich, rồi từ Munich đến Milan, Ý. Munich, thành phố mà Albert Einstein đã sống trong thời thơ ấu, là trung tâm chính trị và văn hóa của nước Đức tại miền nam. Einstein đã theo học tại trường tiểu học ở Munich. Thời gian học ở Gymnasium ông đã bắt đầu đọc nhiều sách khoa học và triết học nổi tiếng thời đó. Thiên tài thể hiện khi Einstein bắt đầu chứng minh dễ dàng định lý Pythagore. Trong khoảng 12-16 tuổi Einstein đã đọc những sách nói về Tính Vi Phân và Tính Tích Phân và đã đi trước các bạn trong lãnh vực này ít nhất là 5-6 năm...

Ngày còn trẻ ông đã có một thời gian thật tròn đầy hạnh phúc tại Milan, Ý. Tại đây ông đã đi lang thang khắp các đường phố, những nơi vang vọng tiếng hát của người dân yêu thích âm nhạc. Ông đã đi thăm rất

hiều viện bảo tàng, và các lâu đài tráng lệ với các tác phẩm nghệ thuật tại đây. Phong cảnh nước Ý hữu tình dễ tạo lòng yêu mến thiên nhiên. Sách đã đề cập đến nhiều dữ kiện trong đời sống của ông. Thời niên thiếu, thời gian học hành và thời gian đỗ đạt. Thời gian say mê trong sự nghiệp của một nhà bác học tài ba với những khám phá quan trọng trong ngành vật lý. Những câu chuyện tình, cái nhìn của ông vào thế sự, vào cuộc sống tình cảm... Những cảm giác, sự xúc động bình thường cùng những quan niệm về Tôn giáo về Triết học.

Sách cũng đề cập đến thời điểm những quan hệ của ông với các nhà bác học khác cùng thời qua những phát minh và khám phá vật lý nổi tiếng của ông như Thuyết Tương Đối, Chuyển Động Brown, Hiệu Ứng Quang Điện... Những khám phá liên quan đến sự giãn nở của thời gian, sự bóp méo của không-thời gian, sự uốn cong của ánh sáng v.v.. Thuyết Tương Đối của ông đã đem đến cho khoa học nhiều suy nghĩ mới lạ về không gian, thời gian, vật chất, năng lượng, ở tầm vóc vĩ mô của những hấp dẫn lạ kỳ. Einstein đã mở rộng tầm nhìn của thế giới đối với vũ trụ được ứng hiện ở sự thực dụng.

Phương trình nổi tiếng $E=mc^2$ trong Thuyết Tương Đối Hẹp qua hàng chục năm trời là đề tài của các cuộc tranh luận về mặt lý thuyết, nhưng sự san bằng thành phố Hiroshima vào năm 1945 do quả bom nguyên tử đã chứng minh sự thật của phương trình đó.

Sách đã đề cập đến cuộc đời tình ái của ông như một hành trình trong đời với nhiều khoảng thời gian dài đầy hạnh phúc, khổ đau và chua xót. Ông đã từng yêu say đắm và mỗi tình đầu đã đem lại cho ông nhiều chuỗi ngày hạnh phúc. Ông cũng đã trải qua rất nhiều cuộc tình. Có những cuộc tình ông đã yêu những người đàn bà này thời gian ông đang còn có vợ. Thời gian khi ông nổi tiếng, đã có gia đình, ông gặp được một người đàn bà đẹp, rất giỏi và đã có chồng. Người đàn bà này đã cùng ông sống qua những ngày rất thơ mộng trữ tình. Cuộc tình khởi đầu có đẹp bao nhiêu chẳng nữa cũng đi đến đoạn cuối và đã kết thúc bằng một sự gãy đổ, để hai người phải chia tay nhau. Ông đã từng để lại nhiều khổ đau cho một người đàn bà khác, người đã yêu ông thời họ còn trẻ và ông cũng đã từng say đắm yêu cô. Người phụ nữ rất đẹp này đã thực sự yêu ông tha thiết, và sau này khi ông chia tay với cô, cô đã ôm những ngày tháng đau khổ đi suốt cuộc đời mình cho đến chặng đường cuối cùng của cuộc sống. Cô thực sự quá yêu ông, con người tài ba, nhiều nghệ sĩ tính, rất đa tình và lãng mạn.

Sách trình bày những quan niệm của Einstein về Triết học, Tôn giáo. Ông đặc biệt bị thu hút bởi tính chất khoa học trong Đạo Phật: *"Phật giáo không cần xét lại quan điểm của mình để cập nhật hóa với những khám phá mới của khoa học. Phật giáo không cần từ bỏ quan điểm của mình để đi theo xu hướng của khoa học, vì Phật giáo bao hàm cả khoa học cũng như vượt qua khoa học"*. Và dựa vào tính chất khoa học của Đạo Phật ông đã phát biểu: *"Khoa học thiếu Tôn giáo sẽ khập khiễng. Tôn giáo thiếu khoa học sẽ mù quáng"*.

Đoạn cuối của quyển sách là phần chú thích nêu dẫn nhiều thông tin giá trị cho người đọc về rất nhiều những sự kiện, các nhân vật nổi tiếng, cùng tiểu sử tên tuổi của những nhà bác học danh tiếng đã đoạt giải Nobel vật lý, hóa . Điển hình trong phần chú thích này là Hội Nghị Solvay được tổ chức mỗi 3 năm một lần. Lần đầu tiên được tổ chức tại Bỉ vào năm 1911. Tính đến năm 2005 đã được tổ chức 23 lần. Hội nghị nổi tiếng nhất là hội nghị của năm 1927, trong số 29 người tham dự có 17 người, đã đoạt giải Nobel và một số về sau đoạt được giải này.

Gần cuối quyển sách là phần danh ngôn và giai thoại rất đặc sắc cho thấy rõ hơn tư tưởng nhạy bén không những trong lãnh vực khoa học và triết học mà cả với lãnh vực rất sát rất thực với con người là niềm tin vào tôn giáo và cái nhìn rất sâu rất rộng của ông vào con người và vũ trụ. Phần Giai Thoại và Danh Ngôn rất lý thú này cho thấy rõ Einstein, nhà bác học kỳ tài, là một người có cá tính lãng mạn nghệ sĩ, lại rất ưa hài hước dí dỏm, thích châm biếm. Những cá tính đặc biệt này làm nổi bật ở ông một con người nhân hậu có

cái nhìn sâu sắc vào đời sống, con người và vũ trụ:

- *Có hai cái vô tận: Thứ nhất là vũ trụ và thứ hai là sự ngu dốt của con người; và tôi thì tôi không chắc lắm về sự vô tận của vũ trụ.*
- *Phá vỡ một thành kiến còn khó hơn phá vỡ một nguyên tử.*
- *Thế giới này thật nguy hiểm! Nguy hiểm không phải do những người làm chuyện ác, mà do những người đứng yên nhìn và để chuyện ác xảy ra.*

Sách đã cho người đọc thưởng thức một số khá nhiều giai thoại kỳ thú, như hai đoạn được trích dẫn dưới đây, cho ta thấy rõ "chiều thú tư" trong thế giới hóm hỉnh của Einstein:

- *Ngày kia, tại Viện Nghiên Cứu Cao Cấp Princeton, Einstein ra đề thi cho sinh viên. Một anh phụ giáo hốt hải chạy đến báo cho ông biết: "Thưa giáo sư, đề thi năm nay giống y năm rồi, chắc giáo sư quên không để ý". Einstein mỉm cười: "Đề thi thì giống nhưng đáp số thì đã khác".*
- *Năm 1931, Einstein được bạn là Charlie Chaplin mời đến Hollywood để dự buổi chiếu phim ra mắt cuốn phim City Lights. Sau đó, Einstein ngỏ lời khen Chaplin: "Ông diễn cảm mà mọi người đều vỗ tay tán thưởng quá thật tài tình!" Chaplin dí dỏm trả lời: "tôi được vỗ tay vì mọi người hiểu tôi, còn ông, ông được vỗ tay vì chẳng ai hiểu thuyết của ông".*

Qua những mẫu chuyện trao đổi giữa Einstein với bạn bè đồng nghiệp đã cho thấy Albert Einstein rất ghét quân đội, rất ghét chiến tranh. Đặc biệt với nhà tâm lý học Freud, ông đã nhiều lần bàn luận về chiến tranh và tính ác của con người. Freud cho rằng chiến tranh phát sinh từ tính "thương ghét" là tính bẩm sinh của con người và ước mơ một thế giới không có chiến tranh của Einstein là một ý tưởng viễn vông.

Einstein, nhà thiên tài vật lý, đã mất và thế giới vẫn mang ơn ông. Ông đã đào tạo một thế hệ trẻ bằng sự trao truyền sở học kiến thức của mình để thế hệ này và những thế hệ mai sau có khả năng xây dựng xã hội xây dựng một thế giới tốt đẹp không những bằng phương diện khoa học mà bằng cả sự truyền đạt tư tưởng hòa bình và tình thương của con người với nhau. Tốt nghiệp và nhận bằng tiến sĩ từ Đại học Zurich năm 1905 ông lần lượt dạy học tại các đại học ở Bern, Zurich Thụy sĩ, đại học Karl-Ferdinand ở Praha, thủ đô của Tiệp Khắc. Năm 1914 ông quay lại Đức, trở thành thành viên của Viện Hàn lâm Khoa học Đức. Từ năm 1920 đến năm 1927, ông đi khắp thế giới như đến Mỹ, Pháp, Nhật, Palestine, Nam Mỹ. Năm 1921 ông nhận giải Nobel Vật lý. Kể từ năm 1932 Einstein nhận giảng tại Đại học Princeton, tại Mỹ. Từ năm 1933, ông tiếp tục chu du Oxford, Glasgow, Brussels, Zurich và nhận được những vị trí danh dự mà ông đã từng mơ ước vào năm 1901 từ Jerusalem, Leiden, Oxford, Madrid và Paris. Năm ông 73 tuổi (1952) chính phủ Israel mời Einstein nhận chức tổng thống, nhưng ông từ chối. Một tuần trước khi mất (1955) Einstein đã ký tên vào một bức thư kêu gọi các nước không xây dựng vũ khí hạt nhân.

Những đoạn sách như "Thành phố Princeton" kể cho thấy thời gian sau cùng của cuộc đời ông. Einstein, con người của trầm tĩnh, thích dạo thuyền buồm trên hồ Carnegie, thường bách bộ để thưởng thức thiên nhiên, trở nên lặng lẽ trầm tư mặc tưởng hơn. Có phải đó là thời gian ông khắc khoai đi tìm lý thuyết "Trường Thống Nhất" với hy vọng thống nhất các lực điện từ và lực hấp dẫn. Đến cuối đời ông vẫn chưa tìm ra và đến hôm nay vẫn chưa ai tìm thấy được.

Mỗi buổi sáng ông đi bộ 2 cây số đến nơi làm việc, Đại học Princeton. Trong chiếc áo màu đen và chiếc mũ len cũng màu đen ông thông thả trầm tư bách bộ trên quảng đường dài... Ông sống cuộc đời tĩnh mịch nhưng không xa rời cuộc sống. Mỗi ngày ông nhận được nhiều thư có khi hàng trăm bức. Những bức thư đứng đắn đều được ông trả lời. Thời gian 22 năm cuối cùng của cuộc đời tại thành phố này ông đã sống cuộc sống an nhàn trầm lặng, làm việc và thuyết trình.

Giới thiệu quyển biên khảo về Einstein của Nguyễn Thế Tài, không thể dùng vài trang giấy đóng khung không gian ba chiều các sự kiện của thời gian 76 năm dài trong cuộc đời nhà thiên tài vật lý. Nguyễn Thế Tài đã hoàn thành một quyển sách biên khảo về Einstein khá đầy đủ. Anh dịch rất thoát rất hay vì nắm vững được những lập luận của Einstein về Khoa học, Triết học, Tôn giáo, Vũ trụ quan, tạo cho ta ý thích theo dõi từ đầu đến cuối sách để có một cái nhìn rõ rệt hơn về thiên tài Einstein. Cách trình bày và xếp đặt các dữ kiện quanh cuộc đời ông rõ ràng và lý thú. Đây là một quyển biên khảo cho ta biết về đời sống tình cảm, cũng như những khám phá khoa học phát minh vật lý nổi tiếng của Einstein. Biết đâu khi đọc đến những nhận định về Triết học, Tôn giáo, Vũ trụ luận của ông chúng ta sẽ thay đổi được một quan niệm một cái nhìn.

UYÊN HẠNH 1/2008

Sách dày 230 trang. Giá 10 € (Cước phí tại Âu châu: 5 €)

Mua sách, xin liên lạc tác gia qua Email: nguyenthetai278@yahoo.fr